

P1- PRVKY **HLINÍK**

Mgr. Lucia Brezňaková
GVPT Martin

s-prvky: ns^{1-2}		d-prvky: $(n-1)d^{1-10} + ns^{1-2}$										p-prvky: $ns^2 + np^{1-6}$						
IA		SKUPINA										VIIIA						
1	1 H VODÍK Hydrogenium 1s ¹	relatívna atómová hmotnosť prvku (údaj pre najstabilnejší nuklid) → 196,967 elektronegativita prvku podľa Paulinga → 2,4 značka prvku → Au slovenský názov prvku → ZLATO latinský názov prvku → Aurum protónové číslo prvku → 79 elektrónová konfigurácia prvku → [Xe] 6s ¹ 4f ¹⁴ 5d ¹⁰										2 He HÉLIUM Helium 1s ²						
elektrónová konfigurácia: 1s ² 2s ² 2p ⁶ 3s ² 3p ⁶ 4s ² 3d ¹⁰ 4p ⁶ 5s ² 4d ¹⁰ 5p ⁶ 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ⁶ 7s ² 5f ¹⁴ 6d ¹⁰																		
2	3 Li LÍTIUM Lithium [He] 2s ¹	4 Be BERÝLIUM Beryllium [He] 2s ²											5 B BÓR Borun [He] 2s ² 2p ¹	6 C UHLÍK Carbonum [He] 2s ² 2p ²	7 N DUŠÍK Nitrogenium [He] 2s ² 2p ³	8 O KYSLIK Oxygenium [He] 2s ² 2p ⁴	9 F FLUÓR Fluorun [He] 2s ² 2p ⁵	10 Ne NEÓN Neon [He] 2s ² 2p ⁶
3	11 Na SODÍK Natrium [Ne] 3s ¹	12 Mg HORČÍK Magnesium [Ne] 3s ²	III.B	IV.B	V.B	VI.B	VII.B	VIII.B		I.B	II.B	13 Al HLINÍK Aluminium [Ar] 3s ² 3p ¹	14 Si KREMÍK Silicium [Ne] 3s ² 3p ²	15 P FOSFOR Phosphorus [Ne] 3s ² 3p ³	16 S SÍRA Sulphur [Ne] 3s ² 3p ⁴	17 Cl CHLÓR Chlorum [Ne] 3s ² 3p ⁵	18 Ar ARGÓN Argon [Ne] 3s ² 3p ⁶	
4	19 K DRASLÍK Kalium [Ar] 4s ¹	20 Ca VÁPNIK Calcium [Ar] 4s ²	21 Sc SKANDIUM Scandium [Ar] 4s ² 3d ¹	22 Ti TITÁN Titanium [Ar] 4s ² 3d ²	23 V VANÁD Vanadium [Ar] 4s ² 3d ³	24 Cr CHRÓM Chromium [Ar] 4s ¹ 3d ⁵	25 Mn MANGÁN Manganum [Ar] 4s ² 3d ⁵	26 Fe ŽELEZO Ferrum [Ar] 4s ² 3d ⁶	27 Co KOBALT Cobaltum [Ar] 4s ¹ 3d ⁷	28 Ni NIKEL Niccolum [Ar] 4s ² 3d ⁸	29 Cu MEĎ Cuprum [Ar] 4s ¹ 3d ¹⁰	30 Zn ZINOK Zincum [Ar] 4s ² 3d ¹⁰	31 Ga GÁLÍUM Gallium [Ar] 4s ² 3d ¹⁰ 4p ¹	32 Ge GERMÁNÍUM Germanium [Ar] 4s ² 3d ¹⁰ 4p ²	33 As ARZÉN Arsenicum [Ar] 4s ² 3d ¹⁰ 4p ³	34 Se SELEN Selenium [Ar] 4s ² 3d ¹⁰ 4p ⁴	35 Br BRÓM Bromum [Ar] 4s ² 3d ¹⁰ 4p ⁵	36 Kr KRYPTÓN Krypton [Ar] 4s ² 3d ¹⁰ 4p ⁶
5	37 Rb RUBÍDIUM Rubidium [Kr] 5s ¹	38 Sr STRONCIUM Strontium [Kr] 5s ²	39 Y YTRIUM Yttrium [Kr] 5s ² 4d ¹	40 Zr ZIRKÓNÍUM Zirconium [Kr] 5s ² 4d ²	41 Nb NIÓB Niobium [Kr] 5s ² 4d ⁴	42 Mo MOLYBDÉN Molybdaenum [Kr] 5s ¹ 4d ⁵	43 Tc TECHNÉCIUM Technetium [Kr] 5s ² 4d ⁵	44 Ru RUTÉNÍUM Ruthenium [Kr] 5s ¹ 4d ⁷	45 Rh RÓDIUM Rhodium [Kr] 5s ¹ 4d ⁸	46 Pd PALÁDIUM Palladium [Kr] 4d ¹⁰	47 Ag STRIEBRO Argentum [Kr] 5s ¹ 4d ¹⁰	48 Cd KADMIUM Cadmium [Kr] 5s ² 4d ¹⁰	49 In INDIUM Indium [Kr] 5s ² 4d ¹⁰ 5p ¹	50 Sn CÍN Stannum [Kr] 5s ² 4d ¹⁰ 5p ²	51 Sb ANTIMÓN Stibium [Kr] 5s ² 4d ¹⁰ 5p ³	52 Te TELÚR Tellurium [Kr] 5s ² 4d ¹⁰ 5p ⁴	53 I JÓD Iodum [Kr] 5s ² 4d ¹⁰ 5p ⁵	54 Xe XENÓN Xenon [Kr] 5s ² 4d ¹⁰ 5p ⁶
6	55 Cs CÉZIUM Caesium [Xe] 6s ¹	56 Ba BÁRIUM Barium [Xe] 6s ²	57 La LANTÁN Lanthanum [Xe] 6s ² 5d ¹	72 Hf HAFNÍUM Hafnium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ²	73 Ta TANTAL Tantalum [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ³	74 W VOLFRÁM Wolframium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ⁴	75 Re RÉNÍUM Rhenium [Xe] 6s ¹ 4f ¹⁴ 5d ⁵	76 Os OSMIUM Osmium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ⁶	77 Ir IRÍDIUM Iridium [Xe] 6s ¹ 4f ¹⁴ 5d ⁷	78 Pt PLATINA Platinum [Xe] 6s ¹ 4f ¹⁴ 5d ⁹	79 Au ZLATO Aurum [Xe] 6s ¹ 4f ¹⁴ 5d ¹⁰	80 Hg ORTU Hydrargyrum [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰	81 Tl TÁLIUM Thallium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ¹	82 Pb OLOVO Plumbum [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ²	83 Bi BIZMUT Bismuthum [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ³	84 Po POLÓNÍUM Polonium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ⁴	85 At ASTÁT Astatium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ⁵	86 Rn RADÓN Radon [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹⁰ 6p ⁶
7	87 Fr FRANCIUM Francium [Rn] 7s ¹	88 Ra RÁDIUM Radium [Rn] 7s ²	89 Ac AKTÍNÍUM Actinium [Rn] 7s ² 6d ¹	104 Rf RUTHERFORDIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ²	105 Db DUBNIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ³	106 Sg SEABORGIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ⁴	107 Bh BOHRÍUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ⁵	108 Hs HASSÍUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ⁶	109 Mt MEITNERIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ⁷	110 Uun UNUNIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ⁸	111 Uuu UNUNIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ⁹	112 Uub UNUNIUM [Rn] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ¹⁰	114 Uuq UNUNQUADIUM [Og] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ¹⁰ 7p ²	116 Uuh UNUNHEXIMUM [Og] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ¹⁰ 7p ⁴	118 Uuo UNUNOCTIUM [Og] 7s ² 5f ¹⁴ 6d ¹⁰ 7p ⁶			

PERIÓDA

Skupenstvo prvkov pri 20 °C

- tuhé
- kvapalné
- plynné

f-prvky: $(n-2)f^{1-14} + (n-1)d^{1-10} + ns^2$

58 Ce CÉR Cerium [Xe] 6s ² 4f ¹	59 Pr PRAZEOÝM Praseodymium [Xe] 6s ² 4f ³	60 Nd NEODÝM Neodymium [Xe] 6s ² 4f ⁴	61 Pm PROMÉTIUM Promethium [Xe] 6s ² 4f ⁵	62 Sm SAMÁRIUM Samarium [Xe] 6s ² 4f ⁶	63 Eu EUROPIUM Europium [Xe] 6s ² 4f ⁷	64 Gd GADOLINIUM Gadolinium [Xe] 6s ² 4f ⁷ 5d ¹	65 Tb TERBIUM Terbium [Xe] 6s ² 4f ⁹	66 Dy DYSPROZIUM Dysprosium [Xe] 6s ² 4f ¹⁰	67 Ho HOLMIUM Holmium [Xe] 6s ² 4f ¹¹	68 Er ERBIUM Erbium [Xe] 6s ² 4f ¹²	69 Tm TULIUM Thulium [Xe] 6s ² 4f ¹³	70 Yb YTERBIUM Ytterbium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴	71 Lu LUTÉCIUM Lutetium [Xe] 6s ² 4f ¹⁴ 5d ¹
90 Th TÓRIUM Thorium [Rn] 7s ² 6d ²	91 Pa PROTAKTÍNÍUM Protactinium [Rn] 7s ² 5f ² 6d ¹	92 U URÁN Uranium [Rn] 7s ² 5f ³ 6d ¹	93 Np NEPTUNIUM Neptunium [Rn] 7s ² 5f ⁴ 6d ¹	94 Pu PLUTÓNÍUM Plutonium [Rn] 7s ² 5f ⁶	95 Am AMERICIUM Americium [Rn] 7s ² 5f ⁷	96 Cm CURIUM Curium [Rn] 7s ² 5f ⁷ 6d ¹	97 Bk BERKÉLIUM Berkelium [Rn] 7s ² 5f ⁷ 6d ²	98 Cf KALIFORIUM Californium [Rn] 7s ² 5f ⁸	99 Es EINSTEINIUM Einsteinium [Rn] 7s ² 5f ⁹	100 Fm FERMIUM Fermium [Rn] 7s ² 5f ¹⁰	101 Md MENDELEVIUM Mendelevium [Rn] 7s ² 5f ¹¹	102 No NOBELIUM Nobelium [Rn] 7s ² 5f ¹²	103 Lr LAWRENCIUM Lawrencium [Rn] 7s ² 5f ¹³ 6d ¹

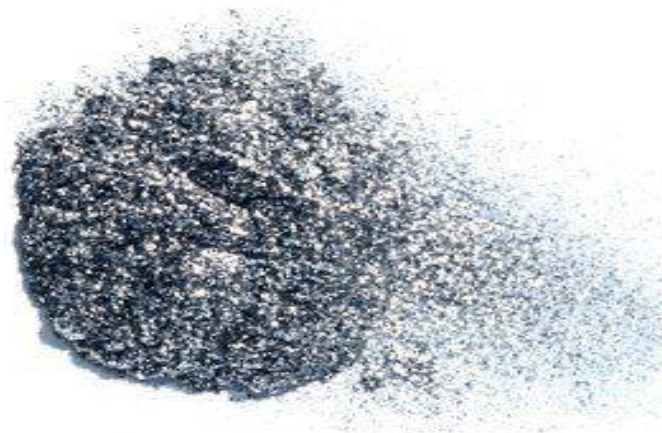
The background features a dark teal color with a pattern of concentric, slightly irregular circles. The circles are layered, creating a sense of depth. The top and bottom edges of the teal area are jagged, resembling torn paper. The word 'HLINÍK' is centered in a white, sans-serif font.

HLINÍK

VÝSKYT

voľný

- **nie**
- 3. najrozšírenejší prvok v kôre

viazaný

- Iba anorganické zlúčeniny
- Minerály a horniny

MINERÁLY A HORNINY

živec

sľuda

korund

bauxit

kryolit

žula

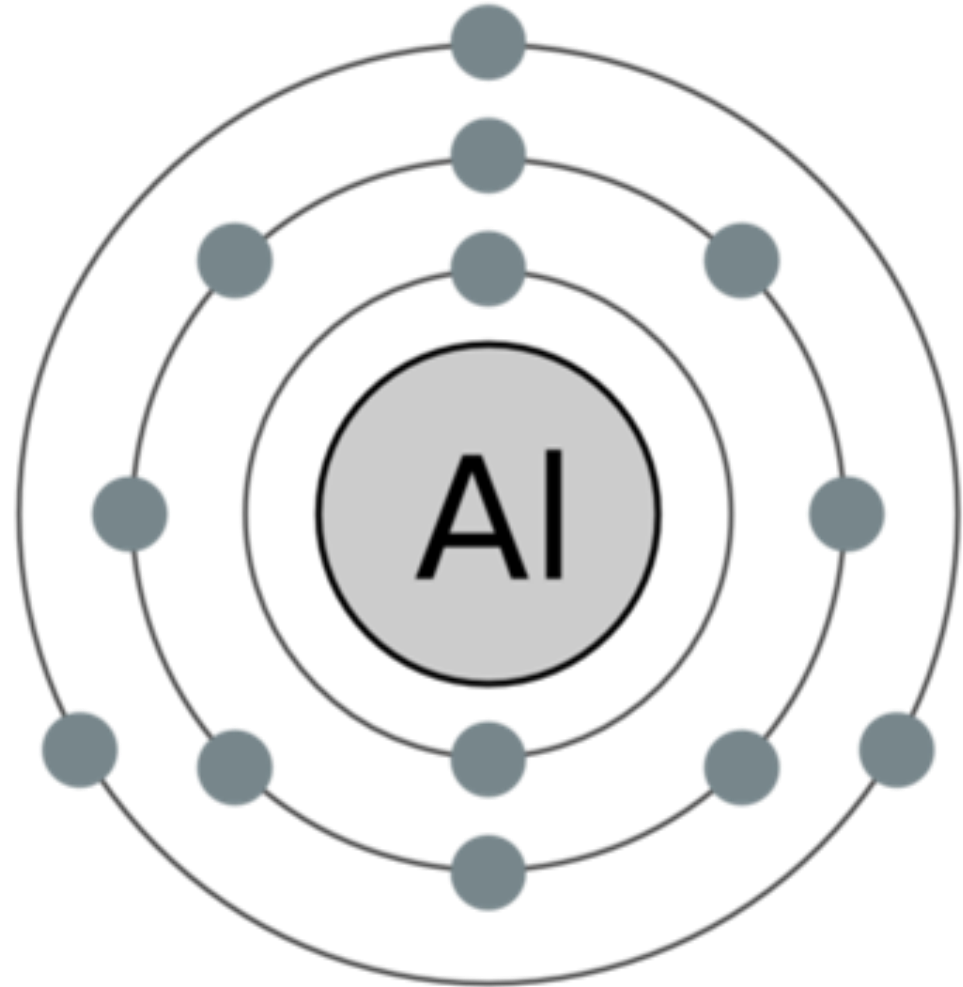
ŠTRUKTÚRA

3. perióda

13. skupina (III.A skupina)

${}_{13}\text{Al}: 1s^2, 2s^2, 2p^6, 3s^2, 3p^1$

${}_{13}\text{Al}: [{}_{10}\text{Ne}] 3s^2, 3p^1$

VLASTNOSTI

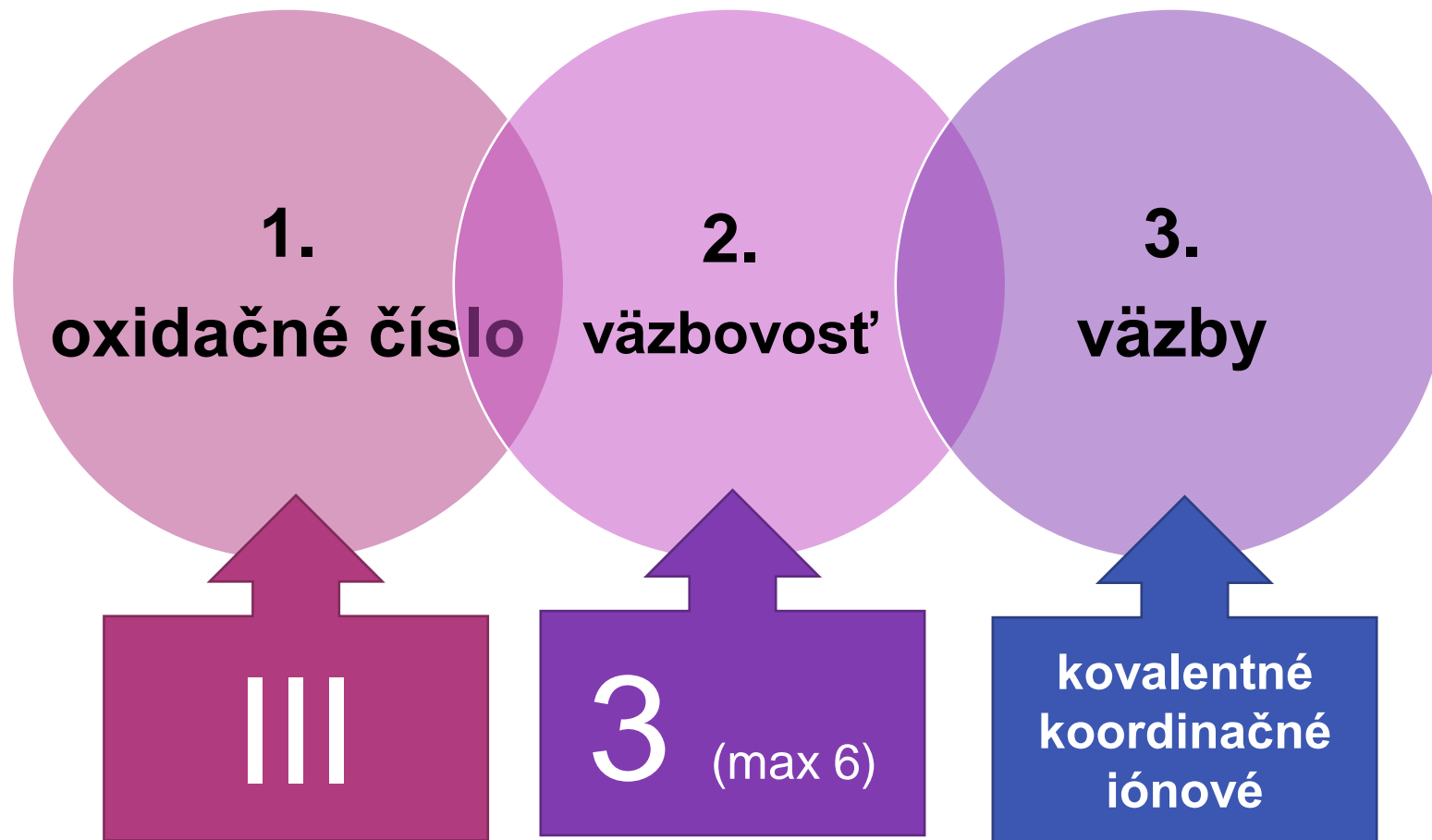
A.FYZIKÁLNE

- Striebrobiely, lesklý, ľahký kov
- Kujný, ťažný - dobre sa spracováva na plechy, fólie, drôty
- Dobrá tepelná a elektrická vodivosť
- Mäkký, málo pevný (pevnosť získava pridávaním kovov Mn, Mg, Cu) - zliatina **dural**

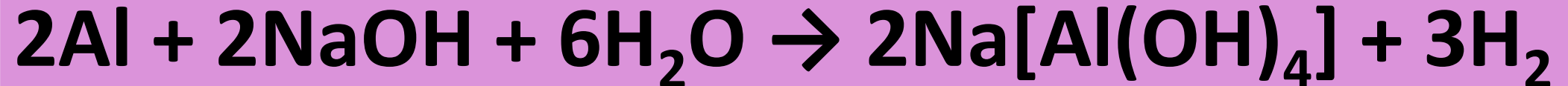
VLASTNOSTI B.CHEMICKÉ

VLASTNOSTI B.CHEMICKÉ

4. Amfotérnosť

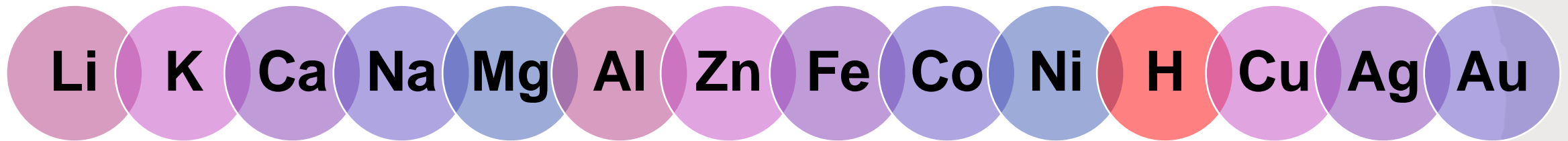
pri reakcii s konc. HNO_3
sa pasivuje

- **pozor pri čistení hliníkových materiálov!!!!!!**

VLASTNOSTI B.CHEMICKÉ

5. Redoxné vlastnosti

→ neušľachtilé kovy

→ redukovo

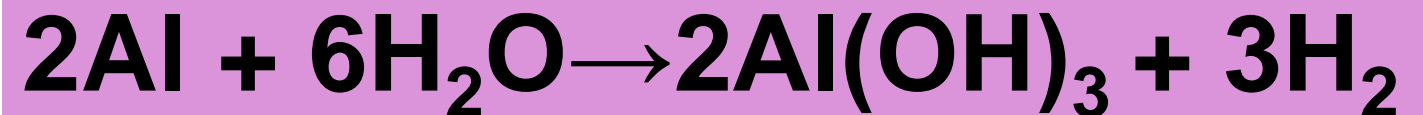
Využitie pri
aluminotermii

VLASTNOSTI B.CHEMICKÉ

6.Reaktivita

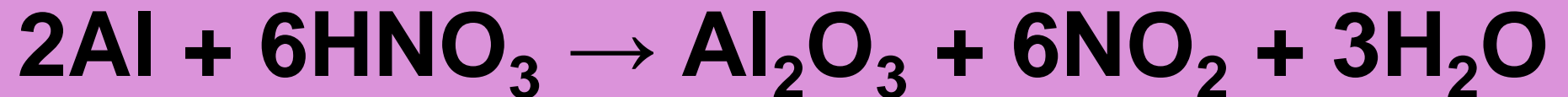
- práškový hliník horľavý (*hliníkové predmety nie*)
- z oxidov odoberá kyslík- **aluminotermia**
- **odolnosť** voči korózii (*pokrýva sa vrstvičkou oxidu a hydroxidu- pasivácia*) – pri porušení reaguje za vzniku hydroxidu

- citlivý na ortuť a jej zlúčeniny (pokrýje sa vrstvou hydrátovaného Al_2O_3)

PASIVÁCIA

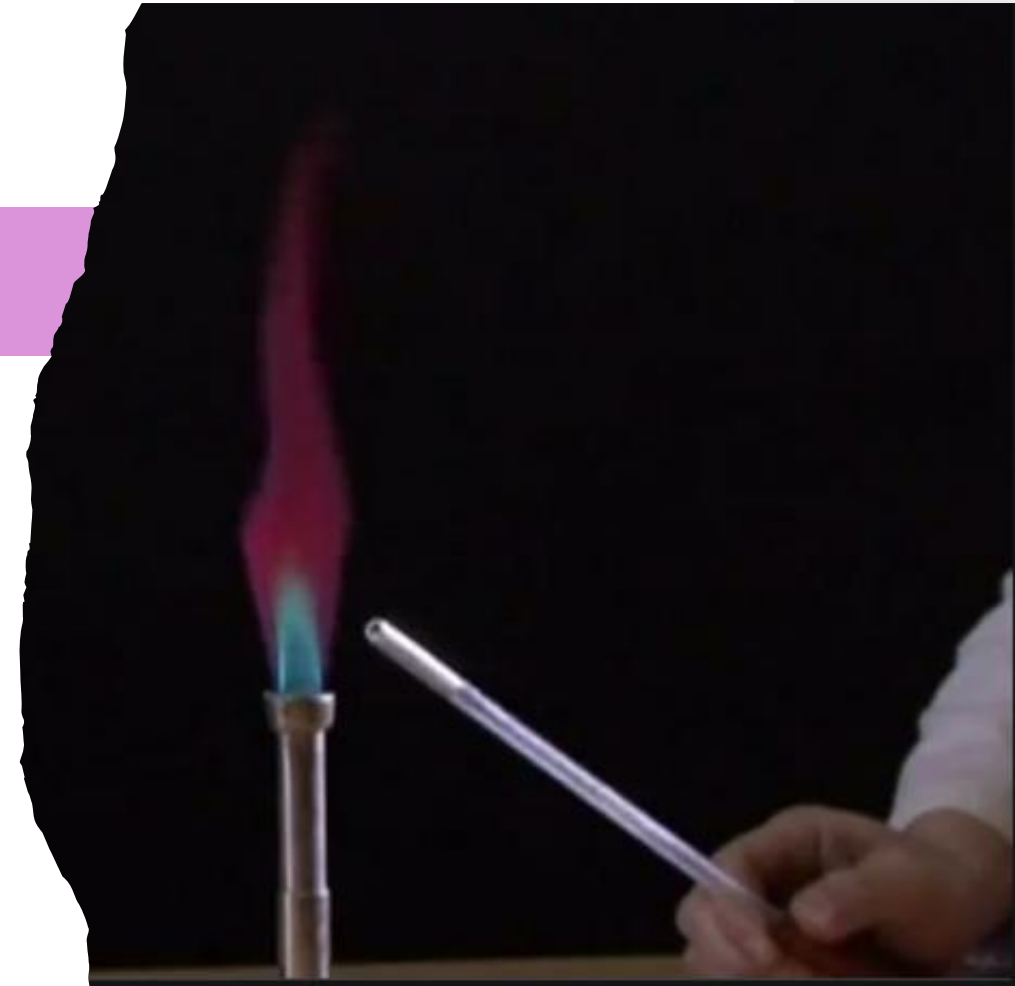
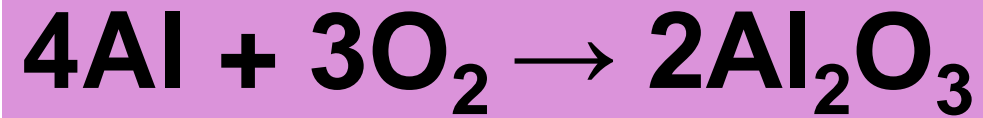
- Povrchová úprava kovov ponorením kovov (Fe, Sn, Cr, Ni, Al) do koncentrovanej **kyseliny dusičnej/ sírovej**
- na povrchu vzniká tenká vrstva oxidu (*niekedy až hydroxid*)
- **Význam-** ochrana kovu voči korózii, predĺženie trvácnosti a zmena vzhľadu kovu (*lesk*)

POKUS:

HORENIE PRÁŠKOVÉHO HLINÍKA

- Všetky hliníkové predmety nehorľavé
- Veľmi exotermická reakcia

ŠKODLIVÉ ÚČINKY HLINÍKA

- možný pôvodca ochorení(alzheimer, rakovina...)

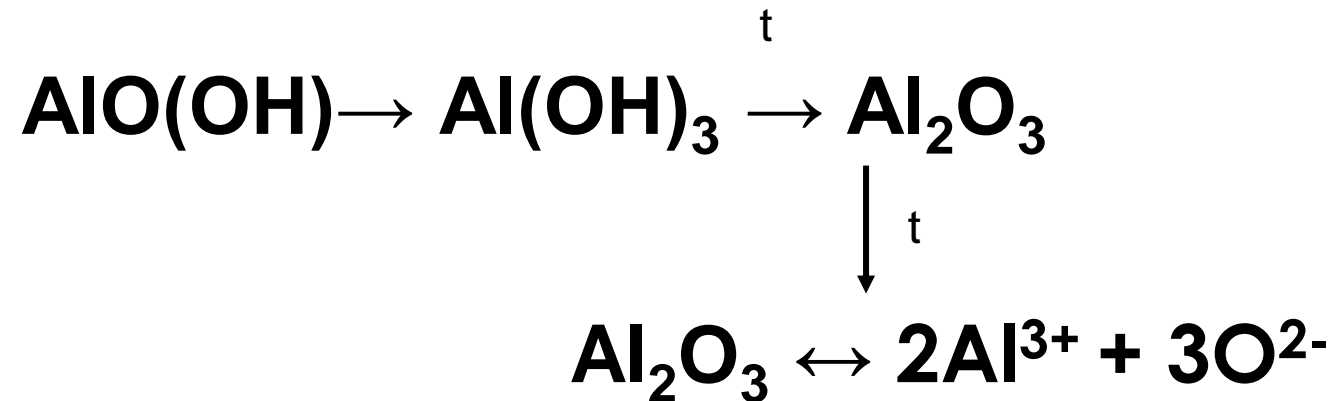
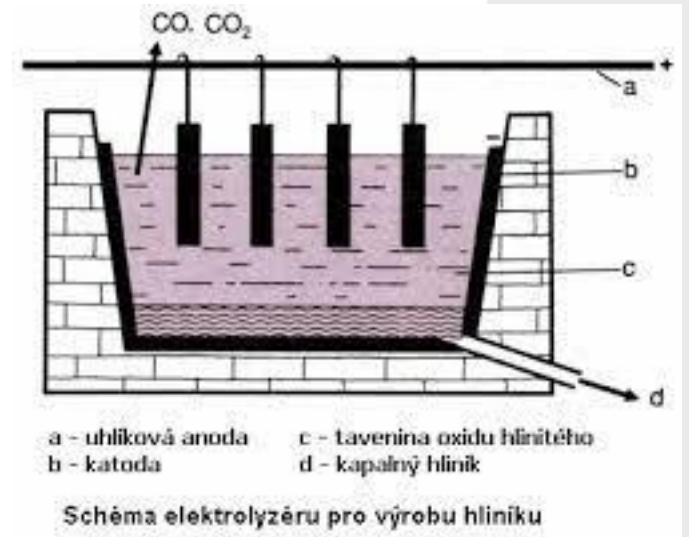

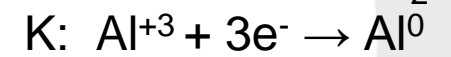
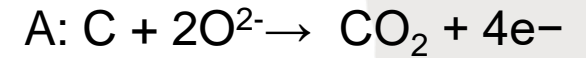
Zdroje

- potraviny** (práškové potraviny, tavené syry, mrazené ovocie, pivo, p.d.p.)
- lieky**
- hliníkové nádoby**- vylučovanie Al závisí od teploty a pH

VÝROBA HLINÍKA

- elektrolýza taveniny oxidu hlinitého
- uhlíkové elektródy, 950°C
- hlavná surovina- hliníková ruda- **bauxit** $\text{AlO}(\text{OH})$
- kryolit (tavidlo, na zníženie teploty tavenia)

ELEKTROLÝZA TAVENINY Al_2O_3

anóda

Oxidácia

Uvoľňuje sa oxid uhličitý

katóda

Redukcia

usadzuje sa na výmurovke
na dne pece

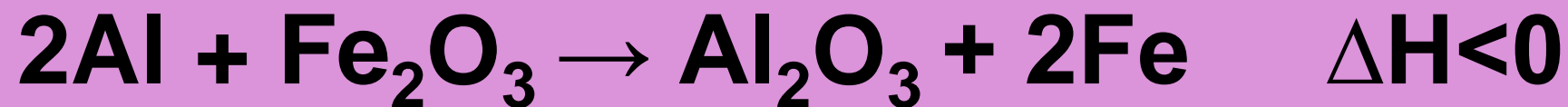

VYUŽITIE

1. ALUMINOTERMIA

- **Získavanie kovov z ich oxidov** (redukčné schopnosti hliníka, vysoká afinita ku kyslíku)
- **Aluminotermické zváranie**- využitie tepla reakcie termitu (hliník s oxidom železa), tavia sa kovy a dobre spájajú, zváranie koľajníc

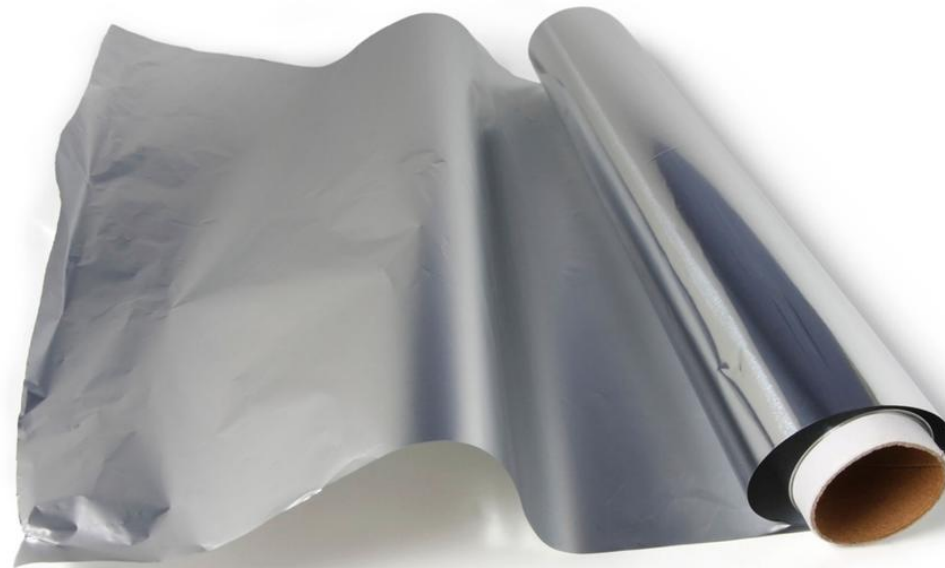
3000°C

VYUŽITIE HLINÍKA

2.VÝROBA PREDMETOV KAŽDODENNEJ POTREBY

- alobal, plechovky, zubné pasty, nátery, viečka jogurtov, obaly syrov, čokolády, lyžiarske palice, tetrapaky

VYUŽITIE HLINÍKA

3.KONŠTRUKČNÝ MATERIÁL

Kedysi sa používal
na drôty

- automobily, lode, lietadlá, bicykle, tyče na stanoch,

VYUŽITIE HLINÍKA

4.KOZMETIKA

- pigment na dosiahnutie strieborného lesku

VYUŽITIE HLINÍKA

5.PORCELÁN A KERAMIKA

- z kaolínu (hlina s obsahom kaolinitu- Al, Si, O, H)

ZLÚČENINY HLINÍKA

OXID HLINITÝ

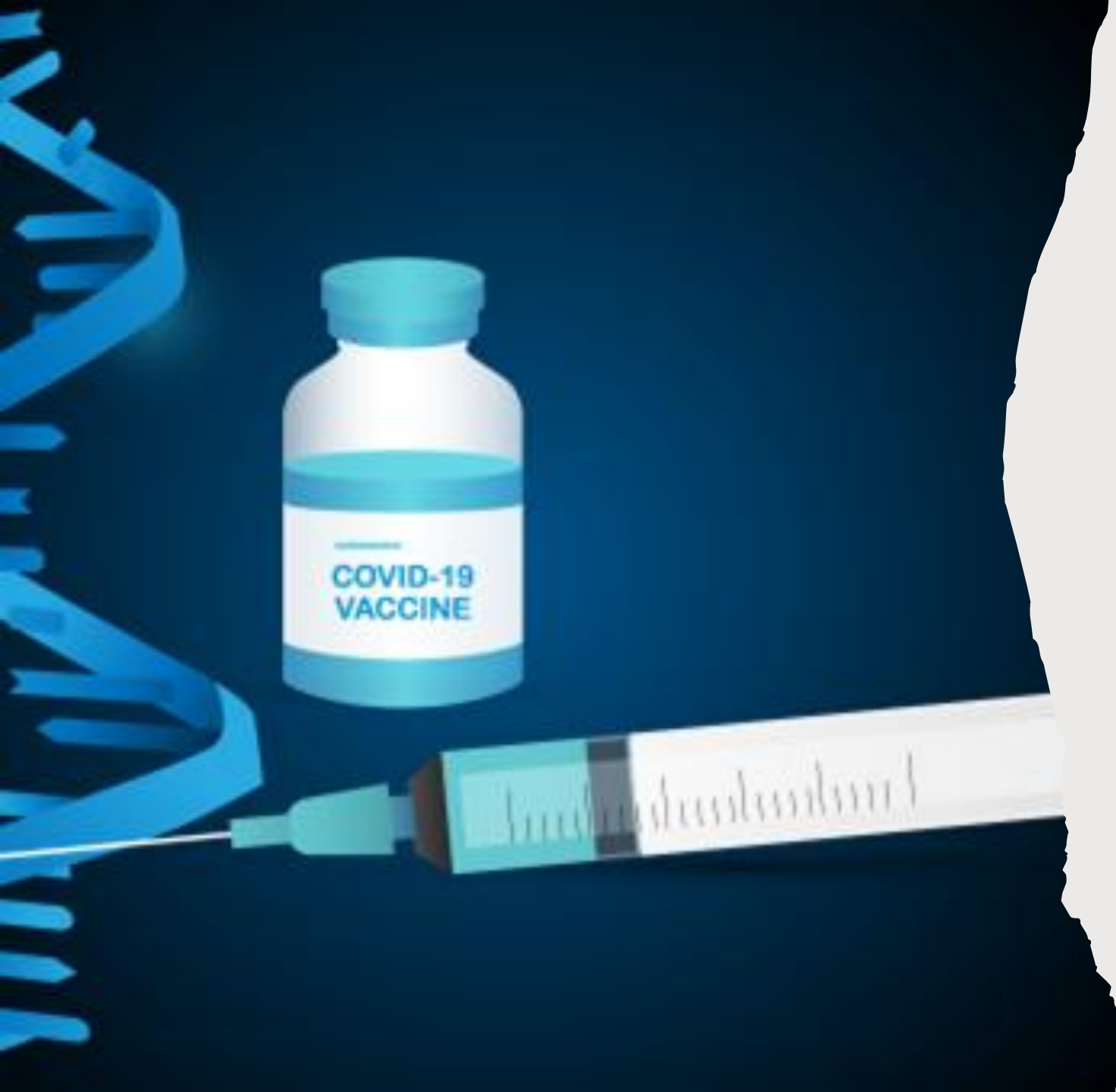
- výroba **syntetických rubínov**- ložiská presných strojov (hodinky, kompas, lasery)
- **klenotníctvo**- polodrahokamy- rubín, zafír, drahokamy- smaragd, aquamarín

OXID HLINITÝ

- **katalyzátor** v organickej syntéze
- kozmetika- **zubné pasty** (*odstránenie zubného povlaku, zastavenie krvácania*) a **krémy na opaľovanie**
- súčasť **keramických hĺn**
- **brúsny a žiaruvzdorný materiál**

HYDROXID HLINITÝ

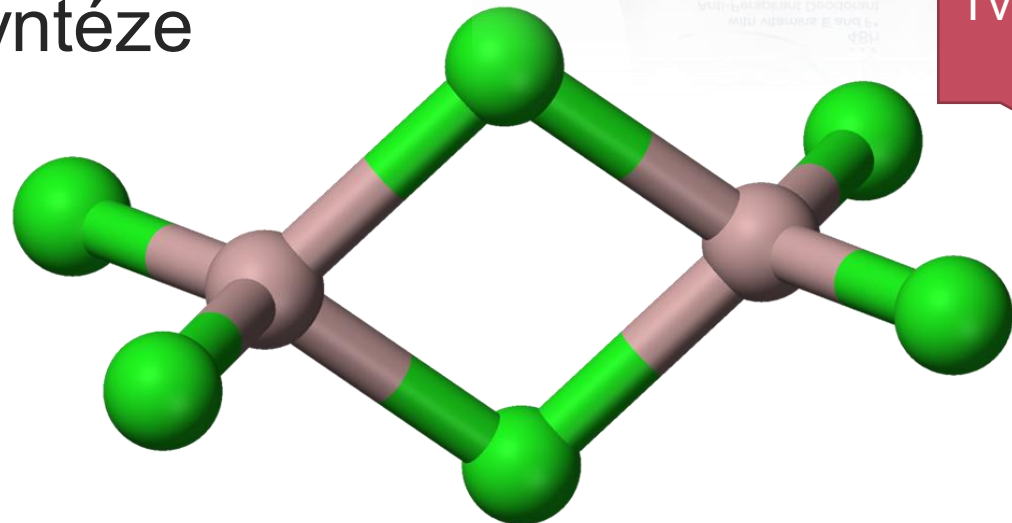
- **očkovacie vakcíny (*zvýšenie účinnosti*)**
- výroba duralu, stavebníctvo
- obalový materiál v potravinárstve

CHLORID HLINITÝ

- ľahko podliehajú hydrolýze (dymia pri vzdušnej vlhkosti)

Využitie

- **katalyzátor** v organickej syntéze (Lewisová kyselina)
- **antiperspiranty**

Tvorba dimérov

SÍRAN HLINITÝ

- **textilný a papierenský priemysel**
- **úprava vody čírením**
- **moridlo (drží farbu na textílii)**

kamenec

SÍRAN DRASELNO-HLINITÝ

- dodekahydrát síranu draselno-hlinitého- **adstringens-**
sťahuje krvácanie (tzv. holiaci kameň)
- Pri bodnutí hmyzu
- Obmedzuje potenie

OCTAN HLINITÝ

- **octanová masť** (opuchy- poštípánie hmyzom, poúrazový stav...)

ZDROJE

- <https://fred.fraus.cz/qf/cs/ramjet/knihovna/58ef67cfe19b4e1>
- https://www.mojevideo.sk/video/24784/zvaranie_kolajnic_pomocou_termitu.html
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thermite_reactions_meets_liquid_nitrogen.JPG
- <https://www.octan.cz/octan-gel>
- <https://www.drogeria-vmd.sk/dubrava-kamenec-nielenze-po-holenou-90-g/>
- https://sk.wikipedia.org/wiki/Chlorid_hlinit%C3%BD
- <https://vedanadosah.cvtisr.sk/tag/ockovanie/>
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Jed>
- <https://medium.com/@biologynotes/acid-rain-a2ffb90327d7>
- <https://www.nivea.sk/tipy-rady/starostlivost-o-plet/local/sk/hlinikove-soli>
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Electron_shell_013_aluminium.png
- <https://sberatelmineralu.cz/eshop/rozmary/stredni/kryolit-ralstonit-thomsenolit-siderit/>
- <https://www.mineralienatlas.de/lexikon/index.php/MineralData?lang=en&language=english&mineral=Glimmer-Gruppe>
- <https://topminerals.sk/shop/d/zivec-34028/1363>
- <https://www.bjpowder.sk/pasivacia-hlinika/>